

Rakvere haridusfoorumi ettekanded

9. september 2026 · kolme ettekande põhisõnumid

Foorumil kõneles kolm esinejat kolme erineva teravikuga: **miks muutus on paratamatu** (Eneli Kindsiko), **kuidas muutust juhtida** (Reelika Turi) ja **mida see praktikas annab** (Marjeta Venno). Saalis oli volikogu liikmeid vähe, seepärast on siin nende ettekannete põhisõnumid neile, kes kohale ei jõudnud. Kohapeal oli inspiratsiooni ja näiteid rohkem, kui siia mahub.

1. Eneli Kindsiko: miks haridusvõrk peab muutuma

Kaasprofessor TÜ majandusteaduskonnast ja tulevikuseire ekspert. Tema peamine sõnum, et praegune korraldus ei ole tulevikukindel.

Laste arv väheneb, aga majad on ehitatud sündide kõrgajal

Suur osa Eesti haridusvõrgust on rajatud ajal, mil sündis 20 000–25 000 last aastas. 2025. aastal sündis alla 10 000. Rakvere ümbruses väheneb 5-19aastaste arv 2040. aastaks umbes 30%. Koolimajad, mis on ehitatud kõrgaja lastele, ei ole väheneva laste arvu juures enam mõistlikud, ei ruumina ega rahaliselt. Küsimus ei ole „kas midagi muuta“, vaid „kuidas“.

Kuus trendi, mis kujundavad hariduse tulevikku

Kindsiko tõi inimarengu aruande põhjal esile kuus trendi, mille valguses iga koolivõrgu otsust tasub vaadata. Neist esimene annab kogu arutelule suuna:

1. Nutikas kahanemine kui hariduse uuenemisvõimalus. Laste arvu vähenemist ei pea nägema ainult kaotusena. Kui kahanemist juhtida teadlikult (konsolideerida ruumi, koondada ressursse, korraldada ümber) saab sellest võimalus haridust paremaks teha, mitte lihtsalt kärpida. See on erinevus juhusliku kokkukuivamise ja teadliku ümberkujundamise vahel.
2. Hariduse rahastus muutub ebastabiilsemaks: vähem kindlust, et tänane mudel on rahaliselt jätkusuutlik.
3. Haridus muutub andme- ja tehnoloogiarikkaks, ent piirid on ees: tehnoloogia võimaldab palju, aga ei asenda kõike.
4. Tuleviku tööle ei pääse eilse koolikotiga: see, mida laps täna õpib, peab valmistama teda ette maailmaks, mida veel ei ole.
5. Heaolu kerkib hariduse uueks kvaliteedimõõdikuks: kooli headust ei mõõdeta enam ainult tulemustega, vaid ka sellega, kuidas laps end tunneb. Samuti õpetajate heaolu – õpetajaid „ostetakse üle“ juba täna koolikultuuriga, mitte palgaga.
6. Tänapäevane hariduslõhe on homme julgeolekurisk: kui haridus jätab osa lapsi maha, maksab ühiskond selle eest hiljem.

Muutuv maailm nõuab pidevat ümberõppimist, ka vanemas eas

Vananev rahvastik ja kiiresti muutuv maailm tähendavad, et õppimine ei lõpe kooliga. Inimene peab elu jooksul korduvalt ümber õppima, sealhulgas kõrgemas eas. Kool ei valmista last ette ühekordseks eluks, vaid pidevaks kohanemiseks. See muudab ka küsimust, milline kool täna last kõige paremini tulevikuks valmistab.

„Tulevikukindel koolivõrk ei ole ehitatud tänase olukorra järgi, vaid peab suutma kohaneda ka siis, kui laste, õpetajate ja raha hulk oluliselt muutub.“ — Eneli Kindsiko ettekanne

Kindsiko ettekandest jäi kõlama küsimus: kui jätta hetkeks kõrvale tänased koolipiirid, hooned ja huvid, siis millise hariduskeskkonna me lootsime veel sündimata lastele?

2. Reelika Turi: kuidas muutust juhtida

Koolijuht, kes on ise loonud uue kooli ja liitnud kaht pika ajalooga asutust. Tema ettekanne oli praktiline õppetund sellele, kes muutust läbi viib ja hoiatus, et tehniline otsus on alles pool tööd.

Uue loomisega käib kaasas kaotusvalu

Kõige olulisem, mida Reelika rõhutas, et kui luuakse uut, siis inimesed kaotavad midagi - vana kooli nime, staatuse, ruumi, traditsioone, mõnikord juhi. Ja uut identiteeti, mille külge kinnituda, ei ole veel olemas. See tekitab leina, mis on päris, isegi kui otsus on ratsionaalne. Kui seda ignoreerida, muutus takerdub. Inimene ei võta muutust omaks sellepärast, et juht on seda kolm korda selgitanud, vaid siis, kui ta suudab selle siduda oma senise töö ja arusaamadega.

Kvaliteetne juhtimine on kõige alus

Tehniline pool (arengukava, eelarve, struktuur) ei liigu, kui inimeste peas on lahendamata isiklikud küsimused. Reelika sõnum: on mõttetu rääkida struktuurist, kui inimesed muretsevad päriselu pärast. Muutuse juhtimine on emotsionaalne protsess ja juhti ennast tuleb selles toetada. Organisatsiooni saab juriidiliselt muuta päevaga, aga kultuuriliselt võtab see aastaid. Tema soovitus oli lihtne: võta aega.

Kindluse Kooli näide: III aste tahab olla eraldi

Reelika tõi oma kooli konkreetse näite. Kindluse Kooli loomise tingimus oli 1.–9. klassiline kool ehk ühtlusõpe, aga klassid jaotuvad hetkel siiski kahe maja vahel (1-4. klassid ja 5-9. klassid). Aga nad on aru saanud, et kolmas kooliaste soovib olla eraldi ja vajab teistsuguseid ruume. Seepärast ehitavad nad juurde eraldi majaosa vanemale astmele. Saal jääb kõiki siduma, aga vanemad õpilased saavad rohkem omaette olla.

„Miks me seda teeme?“ küsimus, mida tuleb pidevalt küsida

Reelika kordas, et seda küsimust tuleb esitada kogu aeg. Ja kui jõuda vastuseni, et lähtekoht on lapse heaolu, siis loksud ülejäänud paika, sealhulgas see, kuidas korraldada astmete vaheline üleminek. Lapse heaolu ei ole loosung, vaid otsustuskriteerium, mille vastu iga valikut saab kontrollida.

„Inimene võtab muutuse omaks siis, kui ta suudab selle siduda enda seniste praktikate, professionaalsete uskumuste ja igapäevatööga.“ — Reelika Turi ettekanne, viide: Louws et al., 2025

3. Marjeta Venno: mida astmeline mudel praktikas annab

TERA endine direktor, kes rääkis teismeliste kooli ProTERA kogemusest (7.–9. klass eraldi).

Lapsevanemad olid alguses kõige rohkem vastu, aga neid tuleb varakult kaasata

Kõige suurem vastuseis tuli alguses lapsevanematelt. Aga kui neil paluti tuua konkreetseid vastuargumente, ei osatud neid nimetada. Vastuseis oli tegelikult muutuskartus, mitte sisuline vastuväide. Õppetund: vanemad tuleb kohe kaasata lahendust välja töötama, mitte panna valmis otsuse ette. Kaasamine muudab kartuse osaluseks.

Praktikumid: laps valib kolme lähenemise vahel

Väga hästi on toiminud praktikumiprogramm. Õpilased saavad valida erinevate suundade vahel, mis neile kõige rohkem sobib: koostöös ülikoolide, kutsekoolide ja kõrgkoolidega (kokkamine, autotehnika, ehitus, ajakirjandus, disain, tervishoid, programmeerimine ja palju muud). Praktikumides on 7.–9. klass segamini ja selle tulemusel on klassid läbisegi ja kiusamine on oluliselt vähenenud. Kui lapsed kohtuvad üle klassipiiride ühise huvi kaudu, kaob palju pinget.

Õpetajad kiidavad: rohkem aega lapsele süveneda ja tempo-õpe erinevate tasemete õpetamiseks

Kui õpetaja keskendub ühele vanusegrupile, saab ta tegevusi põhjalikumalt ette valmistada ja lapsele rohkem süveneda, rohkem üks-ühele kontakti. Õpetajad ise töid välja, et vanusegrupp on väärtustatud ja neil on parem

võimalus end teostada. Tempo-õpe on laste aine omandamisest lähtuvalt, seega klassid võivad ühes tempo-õppes olla osade klassikaaslastega ja teistega teises, aga õpe on nende arengust ja võimetest lähtuv.

Ruumid soodustavad koos õppimist: vähem küünilisust ja kurnatust

Kooliruumid on kujundatud koos õppimist ja olemist soodustavaks, vanusele sobiva rahuga, aga ka eraldi olemise ja suhtlemise võimalusega. Mõõdavad ka laste rahulolu juba alguses oli märgata, et laste küünilisus ja kurnatus on vähenenud. Teismelise aju on arengujärgus ja keskkond, mis seda arvestab, toetab last paremini.

„Nooruki aju ei ole katki, see on aeg, mil aju muutub ja need muutused on tähtsad. Me peame seda mõistma ja selle üle heameelt tundma.“ — Marjeta Venno ettekanne, viide: S.-J. Blakemore, 2018

Kokkuvõte

- Muutus ei ole valik, vaid paratamatus: laste arv väheneb, majade mahtu on liiga palju ja õpetajaid jääb vähemaks. Küsimus on „kuidas“, mitte „kas“. (Kindsiko)
- Kahanemist saab juhtida nutikalt: teadlik ümberkorraldamine on võimalus haridust paremaks teha, mitte ainult kärpida. Heaolu on hariduse uus kvaliteedimõõdik. (Kindsiko)
- Tehniline otsus on alles pool tööd. Kui inimeste kaotusvalu ja isiklike küsimusi ignoreerida, muutus takerdub, ükskõik kui õige on otsus paberil. (Reelika)
- Sama maja sees saab luua vanemale astmele eakohase eraldatuse ilma kooli lõhkumata, vahetee kahe mudeli vahel on olemas. (Reelika näide)
- Vastuseis on sageli muutuskartus, mitte sisuline vastuväide. Vanemate ja õpetajate varane kaasamine muudab kartuse osaluseks. (Marjeta)
- Vanema astme eraldi korraldus võib anda konkreetset kasu: vähem kiusamist, rohkem õpetaja aega lapsele, vähem laste kurnatust. (Marjeta)
- Kõige otsuse lähtekoht on lapse heaolu. Kui selle vastu iga valikut kontrollida, loksud ülejäänu, sh astmete üleminek, paika. (Reelika)

Ettekannete täisslaidid on kättesaadavad korraldajalt. Inimarengu aruanne: 2026.inimareng.ee

Antropoloogia Keskus OÜ · info@antropoloogia.ee